

Creative Commons

Rettighetene til arbeider som legges ut fritt tilgjengelig på verdensveven har vært et problem for mange.

I utgangspunktet burde det ikke være vanskelig. Alt som legges ut er underlagt åndsverksloven med hensyn på kopiering og videreformidling. Åndsverksloven er streng. Du kan ikke kopiere andres arbeide uten tillatelse, du kan ikke forandre andres arbeide, og du kan absolutt ikke ta en annens arbeide og utgi det for ditt eget.

Men mange internettbrukere, også de som var med på å utvikle det hele, ser på åndsverksloven og begrensingene de setter som en hindring. En kjent, og blant mange foraktet gruppe er de som ser helt bort fra alt som heter åndsverkslov og under slagordet "informasjon skal være fri" gjør det som passer dem. I denne artikkelen har jeg overhodet ikke tenkt å ta dem seriøst, og det bør ingen andre heller. Men andre er opptatt av at verdiskapning skjer når informasjon formidles videre og utvikles, og åndsverksloven må ikke sette noen hindringer for dette. Spesielt gjelder det dem som utvikler programvare og som er spredt i små private grupper over hele kloden. For å tilfredsstille behovene her ble tidlig begrepet Copyleft laget. Det innebar at informasjon fritt kunne lastes ned og videreutvikles så fremt det ikke var til kommersielle formål og hvis alle produkter som var blitt basert på copyleft også har denne betingelsen. I en artikkel i Synopsis i 2002 forsøkte jeg med god hjelp av deltagerne i postlisten Biblioteknorge å lansere ordet "nedhavsrett" som en norsk oversettelse, det har dessverre ikke slått an.

Alle avskygninger

Dette var ikke spesifikt nok, det var mange som hadde mer nyanserte behov. Noen ønsket at arbeidene kunne brukes, men ikke kommersielt. Andre ønsket at arbeidene kunne brukes av andre, også kommersielt. Andre igjen ville tillate at arbeidene kunne bearbeides videre av nye brukere. Det var egentlig bare en ting alle hadde felles: **Det grunnleggende er at ingen kan ta mitt arbeide og utgi det for sitt!** Bortsett fra det var det alle avskygninger av hvordan rettighetshaveren ville ha arbeidet brukt videre. For å gi den som hadde lagt ut et arbeide en mulighet for å presisere nøyaktig hva vedkommende tillot ble det etablert en organisasjon som arbeidet med rettighetsbeskrivelse. Resultatet ble de som er kalt "Creative Commons", heretter kalt CC. Og for å legge inn en digresjon, jeg har ikke forsøkt å finne noen norsk oversettelse her. Jeg har problemer nok med å finne noe fornuft i det engelske ordvalget.

CC er egentlig en organisasjon, med hjemmeside: creativecommons.org. Den har en norsk gruppe med adresse www.creativecommons.no som arbeider med dette i Norge. På vevsiden deres man kan lese mye mer. Hovedpunktet er at man kan knytte flere forskjellige typer CC-lisenser til dokumentet man legger ut. Dokument er her definert i aller videste betydning, alle former for tekst eller multimedia er dokument i denne sammenhengen.

CC-lisenser har fire forskjellige betingelser med hver sin kode som kan knyttes til lisensene.

1. Verket kan spres og gjengis eller fremføres, men bare hvis opphavsperson får kreditt for arbeidet. (Kode: by)
2. Bruk kan begrenses til ikke kommersielle kilder (Kode: nc)
3. Lisensiaten kan bestemme om det skal tillates at verker bearbeides videre eller om bare den originale versjonen skal tillates. (Kode: nd)
4. Verket er tillatt bearbeidet videre og spredt videre, så lenge samme betingelse følger alle de avledete versjonene, også kalt "share alike". (Kode: sa) Dette meget likt nedhavsrett (OK – Copyleft, hvis dere insisterer...)

Kombinasjonen av disse betingelsene gir da seks forskjellige typer lisenser, i det man husker på at den første er et absolutt krav: Opphavsperson skal ha anerkjennelse. Det blir disse, gjengitt på engelsk med kombinasjon av kodene og oversatt til norsk etter beste evne:

1. Attribution alone (by) – Bare anerkjennelse blir krevet.
2. Attribution + Noncommercial (by-nc) Anerkjennelse og bare ikke kommersielle bruk tillates.
3. Attribution + NoDerivs (by-nd): Anerkjennelse og ikke noen videreutvikling.
4. Attribution + ShareAlike (by-sa) Anerkjennelse og videre bearbeidelse er tillatt
5. Attribution + Noncommercial + NoDerivs (by-nc-nd) Lisens 3, men bare for ikke kommersiell bruk.
6. Attribution + Noncommercial + ShareAlike (by-nc-sa), Lisens 4, men bare for ikke kommersiell bruk.

Dokumentet får ofte en egen ikon eller henvisning til hvilke koder som gjelder.

Hvem bruker CC?

Hvem bruker CC? Den enkleste måten å finne ut det på er å søke etter dokumenter som er lagt ut på denne måten. Både Yahoo! og Google har filtre i avansert søk som lar oss avgrense til CC-lisenser. I Google får vi disse valgene, som er kanskje lettere å forstå enn beskrivelsen av lisensene over:

Use or share

Use or share even commercially

Use, share or modify

Use, share or modify even commercially.

Yahoo har tilsvarende avgrensninger. CC har også en egen søkemaskin for å søke etter CC dokumenter, men noen raske prøver på den ga mye dårligere resultat enn med de to store.

Søker man ut dokumenter som har lisensene får man blant annet mange blogger og wikier, men også solide vitenskapelige artikler, publisert i Open Access tidsskrifter. Biomed Central og Cochrane har lisenser av type 6 (eller fjerde kategori i Google).

En gruppe som er meget interessert i CC er musikere. Mange musikere legger ut sine arbeider på veven og har stort behov for å presisere nøyaktig hva de ønsker andre kan gjøre med materialet sitt. Mange ønsker å dele musikk med andre, også for nedlasting. Andre musikere går lenger og tillater materialet bruk i sampling hvor man lager ny musikk, basert på eldre. Dette er et større problem i dag enn i klassisk tid, hvor verker med variasjoner over andres tema ikke var noe problem.

Det er kommet kritikk mod CC. Et par av de mest siterte er av Peter Dvorak og av Péter Benjamin Tóth som begge kalte CC for Creative Humbug. Ved å søke på de to ordene i Google finner man lett artiklene og diskusjonen etter dem Hovedpoenget er at CC ikke inneholder noe nytt som ikke ligger i de internasjonale lovene åndsverk og at CC ikke har lovs kraft noe sted og derfor heller ikke kan kalles rettigheter, i beste fall er det forslag som ikke har juridisk kraft og brudd på dem ikke har noen konsekvenser uansett, så fremt det ikke går imot det eksisterende lovverket. I beste fall må man se på CC-lisenser som forslag til videre bruk. Svaret på denne kritikken er at CC bygger på mulighetene som finnes i lovene om åndsverk, men som ikke følges opp i praksis. En CC-lisens gir en klar beskjed om hvordan et arbeid kan viderefremmes, for eksempel et bilde fra en ulykke tatt med et mobiltelefonkamera, uten at man må gå til den som har rettighetene for hver enkelt kopi. Og selv om det ikke er noen juridisk kraft i en CC-lisens gjør det faktum at svært mange seriøse grupper aksepterer dem CC til en viktig faktor i å viderefremme informasjon på veven.

De viktigste sidene med informasjon om CC er på de offisielle sidene nevnt over. Andre henvisninger til informasjon om CC og til debattene om den er i online versjonen av denne artikkelen.

Flere artikler av Even Flood: home.broadpark.no/~evflood/artikler.html

BT:

Lawrence Lessig, en av grunnleggerne av Creative Commons

Noen Nevsteder:

Om CC:

Wikipediaartikkel: http://en.wikipedia.org/wiki/Creative_commons

CCs søkeside etter CC dokumenter: <http://search.creativecommons.org/>

Om musikk under CC: <http://creativecommons.org/audio/>

Om CC fra EFN: <http://efn.no/creativecommons.html>

Wiki med debatt om CC: <http://wiki.creativecommons.org/Debate>

Kritikk:

John Dvorak: Creative Commons Humbug. <http://www.pcmag.com/article2/0,1895,1838244,00.asp>

Péter Benjamin Tóth: Creative Humbug, http://www.indicare.org/tiki-read_article.php?articleId=118 med svar: http://www.indicare.org/tiki-read_article.php?articleId=124

David Berry , Giles Moss: Is the Creative Commons missing something? http://www.freesoftwaremagazine.com/articles/commons_without_commonality/

Om andre former for bruk av vevdokumenter: Copyleft og GPL:

GNU General Public License, GPL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Gpl>

Copyleft i norsk wikipedia: <http://no.wikipedia.org/wiki/Copyleft>

Og mitt eget lille bidrag: Even Flood: Opphavsrett og nedhavsrett, Synopsis juni 2002: <http://www.abm-utvikling.no/publisert/synopsis/2002/Nr-2/syn2-27.htm>

